

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА З ПОЗИЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Актуальність дослідження зумовлена екологічними проблемами, які вимагають невідкладних радикальних змін у ставленні людини до природи. На попередніх етапах розвитку людства, коли інтенсивність негативного впливу на природу не перевищувала її можливостей до самовідтворення, екологічні проблеми не ставали перед людством з такою гостротою [1-4].

У наш час науковці намагаються вирішити протиріччя, що виникають між рівнем екологічної грамотності, екологічної вихованості майбутніх спеціалістів - з одного боку, та сучасною необхідністю бачення ними взаємовідносин між природою і людиною, уміннями оцінювати і прогнозувати наслідки втручання людини в навколишнє природне середовище та вміннями здійснювати необхідні дії з оздоровлення природи та самої людини – з другого.

Масштабність проблеми дозволяє розглядати формування соціального замовлення на екологічну освіту і виховання майбутнього спеціаліста як багатofакторний процес державного рівня.

Теоретичні аспекти екологічної освіти і виховання, висвітлені в дисертації, склалися під впливом гуманістичних ідей передових мислителів різних епох (Платон, І.Г. Песталоцці, Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, К.Д. Ушинський) і вітчизняних учених (Г.С. Сковорода, В.І. Вернадський, Л.С. Виготський, С.Д. Максименко, В.О. Сухомлинський).

Ця проблема завжди була в центрі уваги вітчизняних психологів та педагогів (В.Й. Бочелок, Н.А. Пустовіт, Г.П. Пустовіта, В.С. Крисаченка, М.І. Дробнохода, І.М. Костицької, Л.Б. Лук'янової, І.С. Мірсясової, Г.С. Тарасенко, А.В. Степанюк, О.В. Плахотнік, С.В. Шмалей, Ю.М. Швалб, О.В. Шевяков).

Власні погляди на мету, завдання й принципи екологічної освіти виклали І.Д. Зверев, О.М. Захлебний, визначивши теоретичні й методичні засади побудови системи екологічної освіти та її змісту в середній школі. Проблема екологічної освіти й виховання розглядалася поаспектно.

Так, питанням теорії і практики формування відповідального ставлення студентів до природи присвячені роботи Л.М. Немець, Н.А. Пустовіт, Д.І. Трайтака. Загальнопедагогічні й психологічні аспекти екологічного виховання молоді відображені в роботах Я.І. Габєва, А.М. Галєєвої, С.Д. Дерябо, О.М. Захлебного, І.Д. Зверєва, Б.Г. Йоганзена, І.С. Матрусова, Р.А. Науменко, С.Є. Павлюченко, І.Т. Суравегіної, А.П. Сидельковського та інших. На вікових особливостях формування екологічної культури акцентуються роботи О.В. Коваль, С.Г. Лебідь. Процес комплексного формування дбайливого ставлення до рослинного світу досліджувала Г.С. Марочко. Теорія й методика формування еколого-педагогічної культури вихователя в системі вищої педагогічної освіти України розроблена Н.В. Лисенко. Концептуальні підходи, принципи та критерії відбору й побудови різнорівневого змісту екологічної освіти і виховання учнів у позашкільних установах досить повно висвітлені в роботах Г.П. Пустовіта.

Суттєвий інтерес для нашого дослідження становлять праці А.В. Степанюка, де вперше розкрито та науково обґрунтовано сутність таких принципів конструювання цілісного змісту навчального матеріалу про живу природу, як орієнтація на структуру об'єктивної реальності та структуру навчального предмета, конкретизовано принципи фундаменталізації та інтеграції знань щодо вивчення живої природи; Л.І. Білик, де вперше обґрунтовано критерії відбору та побудови змісту екологічної освіти та виховання студентів вищих технічних навчальних закладів, розроблено рівні сформованості екологічної відповідальності студентів; Н.Ю. Олійник, де розроблено та науково обґрунтовано методика формування екологічної компетентності студентів гідрометеорологічного технікуму; С.В. Сапожникова, який розробив методика екологічної вихованості студентів ВНЗ будівельного профілю І-ІІ рівнів акредитації; О.В. Шевякова, де розроблено поняття еколого-психологічного потенціалу студентів психологічних факультетів державних та приватних ВНЗ.

Таким чином, актуальність досліджуваної проблеми зумовлена необхідністю:

- вирішення однієї з найбільш уразливих, невідкладних проблем сучасності – гармонійної взаємодії з навколишнім природним середовищем;
- формування екологічного мислення як передумови гармонізації взаємовідносин між людиною і навколишнім природним середовищем;
- підвищення рівня екологічної вихованості майбутніх фахівців - психологів як складової екологічної культури людського суспільства;
- вирішення суперечності, яка виникає між рівнем екологічної грамотності, екологічної вихованості майбутніх спеціалістів психологічного профілю та необхідністю бачення ними взаємовідносин між природою і людиною, вміннями оцінювати і прогнозувати наслідки втручання людини в навколишнє природне середовище та вміннями здійснювати необхідні дії з оздоровлення природи та самої людини;
- розроблення критеріїв оцінки впливу технологій виробництва на навколишнє природне середовище і збитків, що завдаються природі;
- обґрунтування методів і засобів екологічного виховання майбутніх психологів.

Вивчення науково-педагогічної літератури, результати спостережень за практичною діяльністю викладачів вищих навчальних закладів та власна педагогічна практика переконують, що проблема формування екологічної вихованості студентів у процесі організації самостійної пізнавальної діяльності поки що не була предметом цілеспрямованого комплексного психолого-педагогічного дослідження.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки психологів у приватних вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні умови екологічного виховання студентів-психологів приватних вищих навчальних закладів.

Основна мета статті полягає у визначенні й науковому обґрунтуванні психолого-педагогічних умов та розробці методичного підходу до поетапного формування екологічної вихованості майбутніх психологів у професійній підготовці.

Гіпотеза дослідження – рівень екологічної вихованості майбутніх психологів значно підвищиться, якщо:

- екологічне виховання здійснюється за розробленою теоретичною моделлю екологічної вихованості;
- процес формування екологічної вихованості майбутніх психологів буде відбуватися за спеціально створеними психолого-педагогічними умовами, які є чинниками зовнішнього впливу, та умовами, що визначають розвиток структури внутрішніх особистісних перетворень.

- навчально-виховний процес у приватних вищих навчальних закладах організовано з урахуванням сучасного навчально-методичного забезпечення.

Мета, концепція та гіпотеза дослідження зумовили необхідність вирішення ряду завдань.

1. Обґрунтувати теоретичні та методичні засади екологічного виховання студентів приватних вищих навчальних закладів психологічного профілю в процесі їх професійної підготовки.

2. Уточнити зміст базових понять екологічної освіти: “екологічне виховання”, “еколого-пізнавальна діяльність”, “екологічна вихованість”.

3. Розробити методика психологічного забезпечення формування екологічної вихованості (далі ПЗФЕВ) у вищих приватних навчальних закладах та експериментально перевірити її ефективність.

4. Визначити критерії та рівні екологічної вихованості студентів приватних вищих навчальних закладів психологічного профілю.

5. Виявити психолого-педагогічні умови екологічного виховання студентів-психологів приватних вищих навчальних закладів.

6. Розробити методичні рекомендації для викладачів спеціальних дисциплін та викладачів екології щодо формування екологічної вихованості студентів навчальних закладів відповідного профілю.

Для досягнення поставленої мети та вирішення висунутих завдань використано комплекс методів дослідження:

- *теоретичні* (аналіз, класифікація та систематизація теоретичних і експериментальних даних, теоретичне моделювання й узагальнення даних, спостереження, самоспостереження);

- *емпіричні* (психолого-педагогічне спостереження, зовнішньої експертної оцінки, анкетування, опитування, інтерв'ю, бесіда);

- *статистичні* методи обробки результатів дослідження.

Дослідження включало констатувальний та формувальний експерименти.

Під час проведення експерименту здійснювалася корекція змісту дисципліни “Основи екології”, вдосконалювалася методика експериментального дослідження, збагачувалася навчально-методичне забезпечення екологічної освіти, оброблялися результати наукового пошуку, формувалися висновки.

На основі проведеного аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясовано, що однією з ефективних форм розв'язання екологічних проблем, раціоналізації взаємовідносин між суспільством і природою є належним чином організована система екологічної освіти і виховання, які останнім часом сформувався в самостійну галузь психолого-педагогічної теорії і практики з відповідними принципами, методами і завданнями.

Проведений теоретичний аналіз основних понять “екологічна освіта”, “екологічне виховання”, “екологічна вихованість” свідчить, що вони є взаємопов'язаними, і дозволило виявити основні показники екологічної вихованості: здатність усвідомлювати духовну і матеріальну цінність природи для усього суспільства взагалі і окремої особистості зокрема; рівень засвоєння ключових понять, законів, принципів, наукових фактів, які дозволяють визначити оптимальний вплив на навколишнє середовище в процесі професійної діяльності і в повсякденному житті; рівень набуття практичних знань, умінь і навичок оцінювати вплив господарської діяльності людини; уміння передбачати можливі наслідки своїх дій і упереджувати негативні впливи на навколишнє природне середовище в усіх видах діяльності; потреба в активній практичній діяльності щодо покращення стану довкілля і пропаганді сучасних ідей охорони навколишнього природного середовища; уміння аналізувати екологічну ситуацію; результативність практичної екологічної діяльності; прагнення до професійного самовдосконалення та самопізнання.

Зв'язання понять екологічне виховання й екологічна вихованість дає нам підстави розглядати перше поняття як *процес*, а друге як *результат* цього процесу. На основі аналізу теоретичних підходів щодо понять “екологічна освіта” і “екологічне виховання” визначено, що в методологічному плані ці поняття

взаємопов'язані і розглядаються як єдине ціле, але феномен екологічного виховання не може бути зведений лише до набуття освіти і за своїм змістом є набагато складнішим. Екологічне виховання студентів приватних вищих навчальних закладів психологічного профілю ми визначаємо як особистісно орієнтований процес формування екологічної вихованості майбутнього психолога, який усвідомлює цілі і функції такого виду професійної діяльності.

Відповідно до отриманої теоретичної моделі екологічної вихованості особистості майбутнього психолога складається з трьох компонентів: *ціннісно-мотиваційного, пізнавально-аналітичного та діяльнісного*.

Встановлено, що механізмом внутрішніх особистісних перетворень, який забезпечує формування екологічної вихованості, є взаємодія означених компонентів, а рушійною силою в реалізації потреби особистості в екологічному навчанні може бути представлена позитивна мотивація природоохоронної діяльності. Мотиви як суб'єктивна емоційна зацікавленість людини виконують специфічну для особистості спонукальну функцію. Механізмом, що забезпечує реалізацію потреби особистості майбутнього психолога, є мотиваційне перекладення.

Нами розроблено модифікацію методики дослідження екологічної вихованості (за основу взято методику С.В. Сапожнікова), яка передбачає використання зовнішнього спостереження (обробка результатів за допомогою методу експертів) та проведення опитування за допомогою опитувальника "Натурафіл" та вербально-асоціативної методики "Езоп". Визначені об'єкти вимірювання (ціннісно-мотиваційний, пізнавально-аналітичний та діяльнісний компоненти екологічної вихованості особистості студентів приватних вищих навчальних закладів), рівні сформованості, критерії та методи вимірювань.

Проаналізовано структуру та запропоновано сфери формування особистості майбутнього психолога, а саме: пізнавальна – визначається об'ємом, якістю знань про зовнішній світ, особливостями пізнавальної діяльності людини; ціннісна – визначається системою життєвих цінностей, моральних орієнтацій, ідеалів, переконань, свідомістю та самосвідомістю особистості, розумінням її місця в навколишньому природному середовищі, при цьому використовуються емоційно-вольові та інтелектуальні механізми і, як результат дії цих механізмів, розглядаємо світовідчуття, світогляд, світосприйнятність; творча – визначається отриманими та самостійно опанованими вміннями і навичками, здатністю до дій, продуктивних чи репродуктивних, творчих чи руйнівних, та ступінню їх реалізації; комунікативна – визначається мірою включення до соціальних контактів, силою та міцністю цих контактів; художньо-естетична – визначається сферою почуттів та уявлень про красу навколишнього світу, оцінними судженнями.

Екологічне виховання має бути спрямованим на формування та розвиток ціннісного потенціалу особистості, процес виховання спирається на пізнавальний та творчий потенціали особистості. Таким чином результат екологічного виховання можна спостерігати за сформованістю таких компонентів екологічної вихованості: ціннісно-мотиваційного, пізнавально-аналітичного та діяльнісного.

У межах цих трьох компонентів (за результатами констатувального експерименту) нами виявлені критерії екологічної вихованості: екологічне сприйняття; екологічне почуття; екологічні оцінки; екологічна діяльність; активність в опануванні природного світу; здатність до самовдосконалення; потенційна екологічна активність; психічна включеність до світу природи.

Проведене дослідження дало змогу виявити рівні екологічної вихованості. У контексті нашого дослідження провідним критерієм сформованості екологічної вихованості вважаємо спрямованість особистості на самовдосконалення.

Результати дослідження дають підстави вважати, що показниками професійного самовдосконалення особистості майбутнього психолога є такі: спрямованість та активність особистості фахівця на отримання знань (у галузі екологічної психології та екологічної психології, у галузі проектування технологічного устаткування промислових підприємств, на набуття умінь здійснювати технологічні процеси з точки зору екологічності); мотивація еколого-професійного самовдосконалення; чутливість до ситуацій самовдосконалення; впевненість у своїх силах; позитивний настрій; внутрішній локус контролю; адекватність самооцінки.

У результаті теоретичного аналізу ми дійшли до висновку, що найбільш вагомим для формування екологічної вихованості студентів приватних вищих навчальних закладів є психічна включеність до світу природи, як така, що має систему показників (якісно-змістовна характеристика ставлення до природи (прагматична/непрагматична), суб'єктивність ставлення до природи (суб'єктивне/об'єктивне), інтенсивність включеності (перцептивно-афективна/пізнавальна/практична/поведінкова); дозволяє сформулювати типологію екологічної свідомості; на базі рівнів досягнення за окремим показниками виникає можливість окреслити загальні рівні сформованості екологічної свідомості, що визначає екологічну вихованість особистості.

До психолого-педагогічних умов, які є факторами зовнішнього впливу на процес екологічного виховання майбутніх психологів відносимо такі: стан психолого-педагогічних досліджень зазначеної проблеми і результати впровадження наукових розробок; умови, викладені у нормативних документах; науково-методичне забезпечення навчання і виховання (навчальні плани і програми, методики і технології професійної підготовки).

Серед умов, які визначають розвиток структури внутрішніх особистісних перетворень, виявлено такі: мотивацію суб'єктів до здійснення навчально-виховного процесу, ставлення до діяльності, оволодіння способами професійного самовдосконалення; відповідність між полем об'єктивної інформації та полем суб'єктивних уявлень студента, ступінь адекватності такої конгруентності з позиціями викладача; рівень рефлексивності в спілкуванні суб'єктів навчально-виховного процесу і оптимізація взаємодії з метою професійного розвитку майбутніх психологів.

Нами визначено три блоки психолого-педагогічних умов щодо організації навчального процесу у приватних вищих навчальних закладах з формування екологічної вихованості, а саме: умови щодо організації навчально-виховного процесу; умови щодо конструювання змісту навчального матеріалу; умови щодо посилення ролі самостійної пізнавальної діяльності.

Ці умови створюються шляхом оновлення змісту дисципліни "Основи екології" з метою її професійного спрямування і посилення еколого-виховної функції; залучення студентів до курсового і дипломного проектування з проблем екологічної психології, у процесі якого зусилля викладачів і студентів спрямовуються на формування екологічної вихованості.

Слід визначити, що виявлені психолого-педагогічні умови піддаються певним перетворенням під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

Нами здійснено дослідження процесу формування екологічної вихованості студентів Запорізького Класичного приватного університету та Дніпропетровського гуманітарного університету. Узагальнення підсумків формувального експерименту дозволили нам встановити ефективність використання в навчально-виховному процесі методики психологічного забезпечення формування екологічної вихованості студентів приватних вищих навчальних закладів, результативність теоретичної моделі екологічної вихованості. Методика спрямована на підвищення рівня екологічної вихованості студентів у процесі оволодіння професійними знаннями та вміннями. Вона ґрунтується на органічному поєднанні змісту, методів, організаційних форм в умовах приватних вищих навчальних закладів.

В основу методики покладено впровадження в навчально-виховний процес активних методів навчання, зокрема метод "проектного пошуку", тестування, ситуаційного моделювання. Змістова частина методики формування екологічної вихованості студентів приватних вищих навчальних закладів визначається вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра, яка міститься в Галузевому стандарті вищої освіти України за напрямом "Психологія".

За результатами експериментального дослідження ефективності авторської методики психологічного забезпечення формування екологічної вихованості найбільш оптимальними виявилось використання методів "проектного пошуку" та ситуаційного моделювання. Саме ці методи сприяють формуванню екологічного мислення студентів, їх пізнавальних потреб та забезпечують формування стійкого інтересу, який спонукає особистість до самостійної пошукової діяльності, збагачуючи її інтелектуальну та емоційну сферу; активізують спілкування викладача і студентів, створюють атмосферу творчого пошуку, завдяки чому знання набувають сили переконань і допомагають коригувати поведінку студентів. Передбачений комплекс методів виховуючого навчання спрямований на усвідомлення морально-етичних компонентів регулювання стосунків особистості з природним середовищем; виховання дбайливого ставлення до екологічних проблем; виховання відповідальності за стан природного середовища; пріоритет загальнолюдських цінностей.

Встановлено, що в результаті впровадження методики формування екологічної вихованості студентів приватних вищих навчальних закладів у контрольній групі рівень екологічної вихованості у 45,0% визначений за допомогою експертної оцінки як низький. У 31,0% – середній рівень. У 15,0% – як умовно високий і лише в 9,0% визначений експертами як високий. Структура експериментальної групи істотно відрізняється від контрольної в першу чергу кількістю досліджуваних з середнім рівнем екологічної вихованості (38,5%). Кількість досліджуваних з умовно високим рівнем екологічної вихованості складає 27,2% у порівнянні з 17,0% контрольної групи. До групи з високим рівнем екологічної вихованості за результатами експертної оцінки увійшло 15,5% студентів у порівнянні з 6,0% досліджуваних з даною оцінкою в контрольній групі (табл. 1).

Уявлення про взаємозв'язок світу людини і світу природи в студентів експериментальної групи не носить відвертого споживацького характеру. Більшість студентів цієї групи поєднані із світом природи. У них сформоване розуміння того, що будь-яка їх дія може мати непередбачені наслідки, що порушують баланс в екосистемі.

Теоретично обґрунтовано та експериментально доведено, що методика поетапно забезпечує процес формування екологічної вихованості майбутнього психолога. Вимоги до цієї методики охоплюють спрямування навчальних програм на еколого-доцільну професійну діяльність на основі реалізації сучасних освітніх завдань, сутність яких полягає в урахуванні ролі самостійної пізнавальної діяльності та комплексу психолого-педагогічних умов щодо формування екологічної вихованості студентів психологічних спеціальностей; забезпечення взаємозв'язку теоретичних знань з практичними вміннями та навичками.

Обґрунтовано необхідність розроблення нових сучасних навчально-виховних програм з обов'язковим урахуванням: специфіки галузі, для якої готують фахівців; природних і антропогенних умов місця проживання чи навчання студентів, що сприятиме формуванню екологічної вихованості молоді.

У ході формувального експерименту визначено рівні екологічної вихованості залежно від показників включеності до світу природи і подано обґрунтування кожного з них.

За результатами формуючого етапу експерименту виявлено значне підвищення рівня екологічної вихованості, доведено значний вплив комплексу навчально-вихованих заходів на формування екологічної вихованості студентів.

Таблиця 1

Результати статистичної обробки даних експерименту з формування екологічної вихованості студентів-психологів приватних вищих навчальних закладів (%)

Рівень екологічної вихованості	Результати виявів			
	Констатувальний експеримент		Формувальний експеримент	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Низький	52,0	50,7	18,8	45,0
Середній	34,7	37,9	38,5	31,0
Умовно високий	11,1	10,4	27,2	15,0
Високий	2,2	2,0	15,5	9,0

Примітка. КГ-контрольна група; ЕГ-експериментальна група

Проведене наукове дослідження дозволило зробити такі **висновки**:

1. Грунтуючись на узагальненні наукової, психолого-педагогічної літератури, екологічне виховання студентів приватних вищих навчальних закладів можливо тлумачити як особистісно орієнтований процес формування екологічної вихованості майбутнього психолога, який усвідомлює цілі і функції такого виду професійної діяльності, володіє сучасними психотехнологіями, прийомами планування й управління виробничими процесами, еколого-доцільною структурою діяльності з рахунок інтеграції професійних, загальнонаукових, екологічних, фахово-екологічних знань, умінь і навичок.

На підставі вивчення теорії і практики розвитку екологічної освіти і виховання в Україні і за кордоном, аналізу процесу екологічної освіти і виховання як самостійної психолого-педагогічної проблеми, вивчення ролі практичної фахової діяльності екологічного спрямування, ми дійшли до висновку щодо необхідності пошуку сучасних методичних прийомів і психолого-педагогічних технологій у навчально-виховному процесі приватних вищих навчальних закладів.

2. Нами уточнено зміст основних понять: “екологічне виховання”, “екологічна вихованість”, “еколого-пізнавальна діяльність”, доведено, що їх взаємозв’язок реалізується за умов єдності змістової й процесуальної сторін теоретичної моделі екологічної вихованості.

Співставлення понять “екологічне виховання” і “екологічна вихованість” дає нам підстави розглядати перше поняття як *процес*, а друге як *результат* цього процесу і визначити екологічну вихованість як моральну якість особистості. Вона характеризується такими показниками, як здатність усвідомлювати духовну і матеріальну цінність природи, як рівень набуття теоретичних і практичних знань, умінь і навичок оцінювати вплив господарської діяльності людини; потреба в активній практичній діяльності щодо покращення стану довкілля тощо.

3. Розроблена, експериментально перевірена та впроваджена в навчально-виховний процес модифікація методики формування екологічної вихованості студентів приватних вищих навчальних закладів, складовою якої стало навчально-методичне забезпечення дисципліни “Основи екології”. Доведена результативність використання теоретичної моделі екологічної вихованості.

Методика спрямована на підвищення рівня екологічної вихованості студентів у процесі оволодіння професійними знаннями та вміннями. Вона ґрунтується на органічному поєднанні змісту, методів, організаційних форм в умовах приватних вищих навчальних закладів.

В основу методики покладено впровадження в навчально-виховний процес активних методів навчання, зокрема метод “проектного пошуку”, тестування, ситуативного моделювання. Змістова частина методики формування екологічної вихованості студентів приватних вищих навчальних закладів визначається вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра, яка міститься в Галузевому стандарті вищої освіти України за напрямом “Психологія”. Визначені навчальні завдання, що вирішуються в процесі вивчення оновленого курсу “Основи екології” для приватних вищих навчальних закладів. У процесі розв’язання завдань дослідження створено методичне забезпечення дисципліни “Основи екології”.

У результаті використання авторської методики психологічного забезпечення формування екологічної вихованості під час самостійної роботи в експериментальній групі виявлено, що кількість студентів з низьким рівнем екологічної вихованості в експериментальній групі у 2,5 рази менше порівняно з контрольною, кількість студентів, в яких виявлено середній рівень, в експериментальній групі в 1,3 рази більше, ніж у контрольній. А студентів, в яких виявлено умовно високий і високий рівень, у 1,6 і 2,1 рази більше.

За отриманими результатами побудовано теоретичну модель екологічної вихованості майбутнього психолога.

4. У процесі дослідження встановлено, що екологічне виховання спрямоване на формування та розвиток ціннісного потенціалу особистості, процес виховання спирається на пізнавальний та творчий потенціали особистості.

Доведено, що результат екологічного виховання можна спостерігати за сформованістю таких компонентів екологічної вихованості: ціннісно-мотиваційного; пізнавально-аналітичного; діяльнісного.

У процесі дослідження визначені такі основні критерії екологічної вихованості: екологічне сприйняття, екологічне почуття, екологічні оцінні судження, екологічна діяльність, активність в опануванні природного світу, здатність до самовдосконалення, потенційна екологічна активність, психічна включеність до світу природи.

Проведене дослідження дало змогу відповідно до критеріїв визначити рівні екологічної вихованості студентів.

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що найбільш вагомим для формування екологічної вихованості студентів приватних вищих навчальних закладів є психічна включеність до світу природи, як така, що має систему показників; дозволяє сформулювати типологію екологічної свідомості; на базі рівнів досягнення за окремими показниками виникає можливість окреслити загальні рівні сформованості екологічної свідомості, що визначає екологічну вихованість особистості.

5. Визначені педагогічні умови щодо організації навчально-виховного процесу в приватних вищих навчальних закладах з формування екологічної вихованості поєднуються у три блоки, а саме: умови щодо організації навчально-виховного процесу; умови щодо конструювання змісту навчального матеріалу; умови щодо посилення ролі самостійної пізнавальної діяльності.

Найбільш доцільними засобами реалізації окреслених педагогічних умов у нашому дослідженні визнано такі: використання можливостей курсового і дипломного проектування в процесі формування екологічної вихованості; оновлення змісту дисципліни “Основи екології” з метою надання їй професійного спрямування і посилення еколого-виховної функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гришина Т.А. Соціально-психологічні основи оптимізації міжособистісної взаємодії щодо менеджменту в освіті / Дні науки. Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції. Т.2, - Запоріжжя, 2005.- С.298 –300.
2. Бочелюк В.Й., Гришина Т. А. Значення феномена довіри у формуванні соціально-психологічного клімату в організації // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К,- Т.8, Вип. 1, 2006. – С. 42 – 47.
3. Гришина Т. А. Адаптація студентів до вузівського навчання як етап особистісного і професійного розвитку //Соціальні технології.-Міжвузівський збірник наукових праць Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, Запорізького державного університету, Гуманітарного університету «ЗІДМУ».- Київ-Москва-Одеса – Запоріжжя. - Вип.32, 2006 - С.7–11.
4. Бочелюк В.Й., Білоусов С.А., Гришина Т.А. та ін. Професіоналізм особистості: теоретико-методологічний аспект: Монографія: Під ред. В.Й. Бочелюка. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007. – С.89 – 94.

Подано до редакції 30.08.2008

РЕЗЮМЕ

Розглянуто проблему екологічного виховання студентів-психологів вищих навчальних закладів. Проведено дослідження екологічної вихованості студентів.

SUMMARY

The article presents the problem of ecological education of students-psychologists of higher educational establishments. It describes the research conducted on ecological education of students.

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор Бочелюк Віталій Йосипович.
